

colecția monografii

DR. FLORIN LUDUȘAN

CLAUZA PENALĂ ÎN NOUL COD CIVIL

Dr. FLORIN LUDUȘAN

CLAUZA PENALĂ ÎN NOUL COD CIVIL

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

**Universul Juridic
București
-2022-**

Capitolul I

Considerații generale privind răspunderea contractuală

Secțiunea 1. Răspunderea contractuală – formă a răspunderii civile

Răspunderea civilă contractuală este o formă a răspunderii civile, în cazurile în care paguba este consecința încălcării obligațiilor contractuale¹.

Răspunderea civilă este una dintre cele mai importante manifestări concrete ale răspunderii juridice², fiind în același timp o instituție fundamentală a dreptului civil și una dintre formele de bază ale răspunderii juridice, care a provocat interesul doctrinarilor și practicienilor dreptului. De asemenea, răspunderea civilă este o categorie fundamentală și, în același timp, o instituție deosebit de largă și complexă a dreptului civil³.

Locul răspunderii civile în ansamblul formelor răspunderii juridice este determinat de importanța ei teoretică și mai cu seamă practică. Răspunderea civilă ocupă un loc central în cadrul răspunderii juridice în general⁴.

1.1. Noțiune. Specific. Caracterul și finalitatea răspunderii civile

Codul civil din 1864 nu a formulat o definiție cuprinzătoare și de maximă generalitate a noțiunii de răspundere civilă. Nici NCC nu cuprinde un text în care legiuitorul să definească răspunderea civilă ca manifestare concretă a răspunderii juridice. În aceste condiții, doctrina juridică a formulat mai multe definiții ale noțiunii de răspundere civilă. Definiția cel mai des citată în doctrina de drept civil este cea potrivit căreia: „Răspunderea civilă este o formă a răspunderii juridice care constă într-un raport de obligații în temeiul căruia o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ori, în

---

¹ G. Boroș, L. Stănculescu, *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 187.

² L. Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 164.

³ A se vedea: I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 23.

⁴ L. Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, op. cit., p. 165.

cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare”¹. Într-o altă formulare se arată: „Răspunderea civilă este o formă a răspunderii juridice, reprezentând raportul de obligație în temeiul căruia cel care a păgubit pe altul este ținut să repare prejudiciul suferit de victimă”².

Ca instituție juridică, răspunderea civilă este alcătuită din totalitatea normelor de drept prin care se reglementează obligația unei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa extracontractuală sau contractuală pentru care este chemată să răspundă³. Această răspundere nu se exercită din oficiu (*ex officio*) împotriva autorului faptei ilicite, ci numai la stăruințele titularului dreptului încălcat. În ansamblul său, această răspundere vizează ordinea juridică în întregime, căci asigură securitatea unei categorii de relații sociale, care se integrează în ansamblul valorilor ocrotite de drept⁴.

Răspunderea civilă, fie ea contractuală sau delictuală, prin principiile și funcțiile sale, prin condițiile pe care se întemeiază și prin finalitatea ei, constituie dreptul comun în materie de răspundere patrimonială, contribuind la ocrotirea drepturilor subiective și a intereselor legitime ale tuturor persoanelor fizice și juridice⁵.

Specificul răspunderii civile care o face să se deosebească principal de celelalte feluri ale răspunderii juridice constă în îndatorirea de reparare integrală a unui prejudiciu, obligație care incumbă autorului sau persoanei chemate de lege să răspundă⁶.

Răspunderea civilă are caracter patrimonial, deoarece sancțiunea juridică aplicabilă autorului faptei ilicite vizează, pe de o parte, patrimoniul acestuia, iar pe de altă parte, înlăturarea consecințelor păgubitoare suferite de victimă⁷.

În ceea ce privește finalitatea răspunderii civile, putem afirma că răspunderea civilă are drept finalitate satisfacerea intereselor patrimoniale ale

---

¹ I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, op. cit., p. 24.

² M.N. Costin, C.M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 815.

³ A.V. Fărcaș, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 381.

⁴ L. Barac, *Elemente de teoria dreptului*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 229.

⁵ E.C. Verdeș, *Răspunderea juridică. Relația dintre răspunderea civilă delictuală și răspunderea penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 75.

⁶ A se vedea: I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, op. cit., pp. 24-25; L. Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, op. cit., p. 165.

⁷ A se vedea: E.C. Verdeș, *Răspunderea juridică. Relația dintre răspunderea civilă delictuală și răspunderea penală*, op. cit., p. 78; E. Lupan, *Răspunderea civilă*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2003, pp. 28-29.

persoanei prejudiciate prin fapta ilicită, ea devenind operantă numai în situația în care, printr-o asemenea faptă, a fost cauzat un prejudiciu material victimei.

1.2. Particularitățile și funcțiile răspunderii civile

În doctrină¹ au fost evidențiate o serie de particularități ce țin de esența răspunderii civile. O primă caracteristică a răspunderii civile rezultă din aceea că pune față în față victima unui fapt ilicit păgubitor cu autorul acestui fapt. Societatea este interesată în obligarea violatorului ordinii de drept la repararea prejudiciului cauzat victimei, numai în măsura în care victima însăși manifestă un asemenea interes, apelând la forța de constrângere a statului. O altă caracteristică a răspunderii civile este cea potrivit căreia sancțiunea aplicabilă autorului faptei ilicite păgubitoare se prezintă în esență ca o obligație la reparare și are rolul să dea satisfacție intereselor personale ale victimei prejudiciate. Se acceptă, în același timp, că ea poate fi privită și ca un factor de prevenție, urmărind preîntâmpinarea săvârșirii în viitor a faptelor păgubitoare.

Funcția preventiv-educativă exercită un rol deosebit de important prin influența pe care o are asupra conștiinței oamenilor². Ea este determinată de natura răspunderii civile care constituie o sancțiune specifică dreptului civil, sancțiune ce are caracter reparator, este îndreptată împotriva patrimoniului persoanelor care săvârșesc fapte ilicite cauzatoare de prejudicii și de aceea are un scop educativ și în același timp preventiv. Funcția educativă se realizează prin impregnarea în conștiința oamenilor a necesității de a acționa permanent cu deosebită grijă și de a nu prejudicia interesele altora³.

Funcția reparatorie rezultă din prevederile art. 1.349 NCC, articol care prevede la alin. (1): „Orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane”, iar la alin. (2): „Cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral”.

În Codul civil din 1864, această funcție reparatorie a răspunderii civile rezultă din prevederile art. 998 și 999, unde se stipula că „orice faptă a omului,

---

¹ M.N. Costin, *Răspunderea juridică în dreptul Republicii Socialiste România*, Ed. Dacia, București, 1974, pp. 64-67; C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a IX-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 127-135.

² C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, op. cit., pp. 127-135.

³ E.C. Verdeș, *Răspunderea juridică. Relația dintre răspunderea civilă delictuală și răspunderea penală*, op. cit., p. 80.

care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat a-l repara” și „omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijență sau prin imprudența sa”.

1.3. Principiile răspunderii civile

Potrivit unor autori, principiile răspunderii civile sunt principiul legalității, principiul reparării integrale a prejudiciului și principiul răspunderii pentru culpă¹. În acord cu profesorii Ioan Albu și Victor Ursa, principiile răspunderii civile sunt principiul reparării integrale a prejudiciului, principiul reparării în natură a prejudiciului și principiul reparării prompte a prejudiciului². Cu toate acestea, marea majoritate a autorilor de drept civil consideră că două principii stau la temelia răspunderii civile, respectiv principiul reparării integrale a prejudiciului și principiul reparării în natură a prejudiciului.

○ 1.3.1. Principiul reparării integrale a prejudiciului

Principiul reparării integrale a prejudiciului reprezintă un principiu fundamental al răspunderii civile prin care se înțelege înlăturarea tuturor consecințelor dăunătoare ale unui fapt ilicit, în scopul repunerii victimei în situația anterioară (*restitutio in integrum*)³.

Autorul prejudiciului este obligat să acopere nu numai prejudiciul efectiv (*damnum emergens*), ci și beneficiul nerealizat de victimă (*lucrum cessans*), ca urmare a faptei ilicite cauzatoare de prejudicii. În acest mod, se urmărește să se asigure restabilirea situației anterioare a victimei prejudiciului⁴.

Repararea trebuie să fie justă și integrală, adică să acopere întregul prejudiciu, căci doar în acest mod persoana prejudiciată poate fi repusă în situația anterioară păgubirii (*restitutio in integrum*)⁵. Repararea poate fi acordată în natură sau prin echivalent, adică sub forma unei sume de bani, în acest caz vorbind de daune interese. Întinderea reparării este determinată exclusiv de întinderea prejudiciului.

---

¹ I.M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa, *Răspunderea civilă*, Ed. Științifică, București 1970, pp. 26-27.

² I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, op. cit., pp. 36-37.

³ I. Adam, *Drept civil. Obligațiile. Faptul juridic*, op. cit., p. 122.

⁴ C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, op. cit., p. 159.

⁵ G. Vințanu, *Prejudiciul – element al răspunderii civile în dreptul român și comparat*, teză de doctorat susținută la Universitatea București, 2011, p. 147.

Principiul reparării integrale a prejudiciului este consacrat expres în art. 1.385 alin. (1) NCC, care dispune că „prejudiciul se repară integral, dacă prin lege nu se prevede altfel”.

Repararea integrală presupune, în primul rând, să fie avută în vedere întinderea prejudiciului cert; prin *prejudiciu cert* înțelegem prejudiciul sigur în ce privește existența și posibilitatea sa de evaluare. Sunt certe întotdeauna prejudiciile actuale, adică acelea care s-au produs în totalitate până în momentul în care se solicită repararea lor. Sunt certe și prejudiciile viitoare, care, deși nu s-au produs, este sigur că se vor produce, putând fi evaluate în prezent, pe bază de elemente îndestulătoare¹.

Acest principiu a fost consacrat doar într-un mod implicit și în Codul civil din 1864 în art. 998 și 999, care prevedeau că „orice faptă a omului care cauzează altuia prejudiciu obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat a-l repara; omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sau prin imprudența sa”.

Tot potrivit vechii reglementări, respectiv Codul civil din 1864, obligația generală a reparării prejudiciului era prevăzută și în art. 1.073 și 1.084. În conformitate cu art. 1.073, „creditorul are dreptul de a dobândi îndeplinirea exactă a obligației și, în caz contrar, are dreptul la dezdăunare”, în timp ce art. 1.084 stipula că „daunele interese ce sunt debite creditorului cuprind în genere pierderea ce a suferit și beneficiul de care a fost lipsit, afară de excepțiile și modificările mai jos menționate”.

Conținutul acestui principiu este dat de următoarele aspecte²: a) sunt supuse reparării atât pierderea suferită de cel prejudiciat, adică paguba efectivă (*damnum emergens*), câștigul pe care în condiții obișnuite ar fi putut să îl realizeze și de care a fost lipsit, deci câștigul nerealizat de victimă ca urmare a faptei ilicite (*lucrum cesans*), precum și cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului; b) dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a victimei; c) se repară atât prejudiciul previzibil, cât și prejudiciul imprevizibil, adică acea pagubă a cărei apariție autorul nu a fost în măsură să o anticipeze la data săvârșirii faptei ilicite; d) în stabilirea cuantumului despăgubirilor nu au relevanță starea materială a victimei și nici cea a autorului faptei ilicite; e) prejudiciul se repară în integralitatea sa, indiferent de forma de vinovăție.

---

¹ L. Pop, *Tabloul general al răspunderii civile în textele noului Cod civil*, în RRDP nr. 1/2010, p. 190.

² G. Boroș, L. Stănculescu, *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil, op. cit.*, p. 242.